

Τάσος Ανθουλιάς

ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

Από το 1095 μ.Χ. ως το 1444 μ.Χ.

Οι Σταυροφορίες ήταν μία σειρά θρησκευτικών πολέμων που ξεκίνησαν και υποστηρίχθηκαν από τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία κατά τη Μεσαιωνική περίοδο. Είναι οι εκστρατείες στην ανατολική Μεσόγειο που αποσκοπούσαν στην ανάκτηση των Αγίων Τόπων από την ισλαμική κυριαρχία.

Το 1095 ο Πάπας Ουρβανός Β΄ κήρυξε την Α΄ Σταυροφορία με δηλωμένο στόχο την αποκατάσταση της πρόσβασης των Χριστιανών στους Άγιους Τόπους, μέσα και γύρω από την Ιερουσαλήμ.

Εκείνη την εποχή η επέκταση των Ισλαμιστών είχε γίνει πολύ μεγάλη, περιλαμβάνοντας τη Μέση Ανατολή, τη Βόρεια Αφρική και μέρη της Ευρώπης, ιδιαίτερα την Ισπανία. Οι σταυροφορίες ήταν η απάντηση της Δύσης στον ιερό πόλεμο (τζιχάντ) που κήρυττε το Ισλάμ.

Οι σταυροφορίες προσέλκυσαν άνδρες και γυναίκες όλων των τάξεων με μεγάλες ανθρώπινες απώλειες. Πολλοί Καθολικοί Χριστιανοί έγιναν σταυροφόροι δίνοντας δημόσιο όρκο και αγοράζοντας συγχωροχάρτια από το Βατικανό.

Οι σταυροφόροι συχνά λεηλατούσαν τις χώρες, μέσω των οποίων ταξίδευαν, με τον χαρακτηριστικό μεσαιωνικό τρόπο της τροφοδοσίας ενός μετακινούμενου στρατού. Οι ευγενείς κρατούσαν για λογαριασμό τους το μεγαλύτερο μέρος των εδαφών που καταλάμβαναν. Στη Ρηνανία η λεγόμενη Σταυροφορία του Λαού οδήγησε σε σφαγή και δολοφονία πολλών χιλιάδων Εβραίων.

Πίσω από τον ενθουσιασμό και τα ιδανικά που υπερασπίζονταν οι σταυροφόροι υπήρχαν βαθύτεροι και λιγότερο ευγενείς σκοποί. Οι σταυροφορίες ξεκίνησαν υποκινούμενες κυρίως από την Καθολική εκκλησία με σκοπό να επεκτείνει την εξουσία της στην Ανατολή και να καταφέρει να υποτάξει την εκκλησία της Κωνσταντινούπολης. Παραλλήλως, πολλοί ηγεμόνες ονειρεύονταν πλούτη, δόξα και περιπέτειες.

Το 1064 οι Σελτζούκοι Τούρκοι εισέβαλαν στη Γεωργία και στην Αρμενία και στη συνέχεια κατέλαβαν ολόκληρη τη Μικρά Ασία. Και το 1076 κατέλαβαν και την Ιερουσαλήμ.

Οι Σελτζούκοι άρχισαν να φέρνουν μεγάλα εμπόδια σε όλους τους προσκυνητές που ταξίδευαν στην Ιερουσαλήμ. Ένας από αυτούς τους προσκυνητές που κακομεταχειρίστηκαν ήταν ο Πέτρος ο Ερημίτης. Αυτός ο καλόγερος ξεσήκωσε με τα κηρύγματά του ένα τεράστιο λαϊκό κίνημα στη Δύση για να εκδικηθεί την προσβολή που του έγινε.

Στις αρχές του 1096, ο Πέτρος ο Ερημίτης, έχοντας περιοδεύσει στη Γαλλία και στη Γερμανία, έφτασε στην Κολωνία. Από εκεί, έχοντας μαζέψει χιλιάδες λαού γύρω του, άρχισε την πορεία προς την Ιερουσαλήμ. Τα πράγματα όμως δεν ήταν τόσο καλά όσο έδειχναν. Η Σταυροφορία του Λαού, όπως ονομάστηκε η σταυροφορία του, ήταν στην ουσία σταυροφορία απλών ανθρώπων, οι περισσότεροι από τους οποίους δεν είχαν πολεμήσει ξανά, γυναικόπαιδα, ηλικιωμένοι, μερικοί φτωχοί ιππότες και αρκετοί τυχοδιώκτες. Όλοι αυτοί νόμιζαν ότι η πορεία στην Ιερουσαλήμ θα ήταν εύκολη, σύντομη και ότι στη Γη της Επαγγελίας θα πλούτιζαν σε μικρό χρονικό διάστημα.

Όταν αυτές οι ψευδαισθήσεις άρχισαν να διαλύονται άρχισε να διαλύεται η πίστη τους στο πρόσωπο του Πέτρου και μαζί η όποια συνοχή μπορούσε να έχει αυτός ο συρφετός. Στην Ουγγαρία και στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία λεηλάτησαν και έκαψαν πόλεις, σκότωσαν και τρομοκράτησαν τον τοπικό πληθυσμό. Όταν πέρασαν στη Μικρά Ασία οι περισσότεροι σφαγιάστηκαν σε ενέδρα των Σελτζούκων ή πιάστηκαν αιχμάλωτοι και πουλήθηκαν ως δούλοι. Ελάχιστοι γλίτωσαν και μεταφέρθηκαν στην ευρωπαϊκή ακτή σε άσχημη κατάσταση.

Μέχρι να τελειώσει έτσι άδοξα η Σταυροφορία του Λαού, νέες ομάδες σταυροφόρων έφταναν σταδιακά στην Κωνσταντινούπολη, προξενώντας και αυτοί προβλήματα από όπου περνούσαν. Οι νέοι σταυροφόροι είχαν εμπειροπόλεμους αρχηγούς και όλοι ήταν καλά εξοπλισμένοι. Η πρώτη πόλη που χτύπησαν οι σταυροφόροι για να εκδικηθούν τη σφαγή των ομοεθνών τους ήταν η Νίκαια της Βιθυνίας στις αρχές του 1097. Και στη συνέχεια κατέκτησαν την Αντιόχεια.

Οι σταυροφόροι συνέχισαν προς τον νότο για την Ιερουσαλήμ στις αρχές του 1099, την οποία είχαν ανακαταλάβει οι Άραβες Φατιμίδες της Αιγύπτου το 1098 από τους Τούρκους. Οι σταυροφόροι ξεκίνησαν την πολιορκία της πόλης στις 7 Ιουνίου, αλλά η κατάσταση ήταν πολύ δύσκολη. Η ζέστη ήταν αφόρητη, το νερό ελάχιστο και ένα άλλο πρόβλημα ήταν η έλλειψη πολιορκητικών μηχανών.

Για άλλη μία φορά ένας από τους σταυροφόρους είδε ένα όραμα που θα επηρέαζε τη σταυροφορία. Είδε σε όραμα ότι η πτώση της πόλης μετά από εννέα ημέρες θα γινόταν αν οι σταυροφόροι έκαναν μία λιτανεία με γυμνά πόδια γύρω από αυτήν. Η λιτανεία πραγματοποιήθηκε. Στο πλήθος μίλησε και ο Πέτρος ο Ερημίτης και τους εμψύχωσε. Τη νύχτα

της 13ης προς τη 14η Ιουλίου οι σταυροφόροι άρχισαν την επίθεση. Η πτώση της Ιερουσαλήμ στα χέρια των σταυροφόρων συνοδεύθηκε από ένα λουτρό αίματος, καθώς οι σταυροφόροι σκότωσαν σχεδόν όλους τους κατοίκους της Ιερουσαλήμ, χωρίς να κάνουν διάκριση ανάμεσα σε μουσουλμάνους, εβραίους ή χριστιανούς.

Η Δεύτερη Σταυροφορία ήταν μία προσπάθεια της Δύσης να αντεπιτεθεί στην όλο και αυξανόμενη πίεση των Σελτζούκων Τούρκων πάνω στα σταυροφορικά κράτη που είχαν δημιουργηθεί στη Μέση Ανατολή. Ξεκίνησε το 1147 και τερματίστηκε το 1149 επιτυγχάνοντας να χειροτερέψει την κατάσταση για τα σταυροφορικά κράτη, αλλά και να μεγαλώσει το χάσμα μεταξύ της δυτικής Χριστιανοσύνης και της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Ο Σαλαντίν ήταν ο πρώτος σουλτάνος της Αιγύπτου και της Συρίας, Σουνίτης μουσουλμάνος κουρδικής καταγωγής. Ο Σαλαντίν ηγήθηκε της μουσουλμανικής στρατιωτικής εκστρατείας εναντίον των σταυροφόρων και το 1187 ανακατέλαβε την Ιερουσαλήμ.

Αγγλία και Γαλλία σταμάτησαν τη μεταξύ τους σύγκρουση για να οδηγήσουν μια νέα Σταυροφορία. Το αγγλικό στράτευμα τέθηκε υπό την ηγεσία του Ριχάρδου Α΄ του Λεοντόκαρδου.

Ο ηλικιωμένος αυτοκράτορας της Γερμανίας Φρειδερίκος Α΄ ο Μπαρμπαρόσσα (δηλαδή Κοκκινογένης) απάντησε στο κάλεσμα των όπλων και οδήγησε έναν τεράστιο στρατό μέσα από τη Μ. Ασία. Αλλά ο Φρειδερίκος Α΄ πνίγηκε σε ένα ποτάμι στη Μικρά Ασία στις 10 Ιουνίου 1190, πριν φτάσει στους Αγίους Τόπους. Το τέλος του δημιούργησε θλίψη στους Γερμανούς

σταυροφόρους και οι περισσότεροι έφυγαν για την πατρίδα τους.

Η Άκρα ήταν ένα σπουδαίο λιμάνι και πολύ πλούσιο κέντρο του βασιλείου της Ιερουσαλήμ, που είχε πέσει αμαχητί στα χέρια του Σαλαντίν το Σεπτέμβριο του 1187. Την Άνοιξη του 1189 άρχισαν να πηγαίνουν εκεί σταυροφόροι και να πολιορκούν την Άκρα. Τελικά στις 12 Ιουλίου 1191 η Άκρα παραδόθηκε στους σταυροφόρους.

Ο Σαλαντίν δεν κατάφερε να νικήσει τον Ριχάρδο Α΄ σε καμία σύγκρουση και ο Ριχάρδος Α΄ διασφάλισε ακόμη περισσότερες σημαντικές παραλιακές πόλεις. Παρ' όλα αυτά στις 2 Σεπτεμβρίου 1192 ο Ριχάρδος Α΄ οριστικοποίησε μία συνθήκη με τον Σαλαντίν, κατά την οποία η Ιερουσαλήμ θα παρέμενε κάτω από μουσουλμανικό έλεγχο, αλλά θα επιτρεπόταν σε

άοπλους Χριστιανούς προσκυνητές και σε εμπόρους να επισκέπτονται την πόλη. Ο Ριχάρδος Α΄ αποχώρησε από τους Αγίους Τόπους στις 9 Οκτωβρίου. Οι επιτυχίες της Γ΄ Σταυροφορίας θα επέτρεπαν στους Σταυροφόρους να διατηρήσουν ένα σημαντικό βασίλειο με βάση την Κύπρο και τη Συριακή ακτή.

Η αποτυχία της Γ΄ Σταυροφορίας να καταληφθεί η Ιερουσαλήμ οδήγησε στη διεξαγωγή της Δ΄ Σταυροφορίας λίγα χρόνια αργότερα. Η Δ΄ Σταυροφορία (1201 ως 1204) είχε σκοπό και στόχο την κατάληψη της Ιερουσαλήμ μέσω μιας εισβολής στην Αίγυπτο και στην Αλεξάνδρεια, αλλά οι Σταυροφόροι κατέλαβαν τελικά την Κωνσταντινούπολη, καταλύοντας τη Βυζαντινή

Αυτοκρατορία και ιδρύοντας τη Λατινική Αυτοκρατορία – γνωστή ως Φραγκοκρατία. Μετά τη λεηλασία της πόλης, τα περισσότερα εδάφη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μοιράστηκαν μεταξύ των Σταυροφόρων.

Οι Σταυροφόροι λεηλάτησαν, τρομοκράτησαν και βανδάλισαν την Κωνσταντινούπολη για τρεις ημέρες, κατά τη διάρκεια των οποίων κλάπηκαν ή καταστράφηκαν πολλά αρχαία και μεσαιωνικά ρωμαϊκά και ελληνικά έργα. Τα περίφημα χάλκινα άλογα του Ιπποδρόμου στάλθηκαν για να διακοσμήσουν την πρόσοψη της Βασιλικής του Αγίου Μάρκου στη Βενετία, όπου παραμένουν ως σήμερα. Εκτός από τις κλοπές, έργα ανυπολόγιστης καλλιτεχνικής αξίας καταστράφηκαν μόνο και μόνο λόγω της υλικής τους αξίας. Ένα από τα πολύτιμα έργα που καταστράφηκαν ήταν ένα μεγάλο χάλκινο άγαλμα του Ηρακλή. Όπως και πολλά άλλα μπρούτζινα ανεκτίμητα έργα τέχνης, το άγαλμα λειώθηκε για το υλικό του. Χιλιάδες άμαχοι δολοφονήθηκαν εν ψυχρώ. Γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων και μοναχών, βιάστηκαν από τον στρατό των Σταυροφόρων, ο οποίος επίσης λεηλάτησε εκκλησίες, ανδρικά και γυναικεία μοναστήρια. Ακόμα και οι άγιες τράπεζες των εκκλησιών θρυμματίστηκαν και σπάσανε σε κομμάτια για να πάρουν οι πολεμιστές τον χρυσό και το μάρμαρό τους.

Ο Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος ήταν ο ιδρυτής της δυναστείας των Παλαιολόγων, οι οποίοι κυβέρνησαν το Βυζάντιο από το 1261 που το ανακατέλαβαν από τους σταυροφόρους ως την πτώση του στους Οθωμανούς το 1453.

Ο Πάπας Ιννοκέντιος Γ΄ κήρυξε το ξεκίνημα μιας νέας σταυροφορίας. Η Πέμπτη Σταυροφορία (1217 ως 1221) ήταν μία προσπάθεια των Δυτικοευρωπαίων να ανακτήσουν την Ιερουσαλήμ και τους υπόλοιπους Αγίους Τόπους κατακτώντας πρώτα το Κάιρο, την πρωτεύουσα του ισχυρού κράτους των Αιγύπτιων. Δεν κατάφεραν, όμως, να αντιμετωπίσουν τους Αιγύπτιους και αποσύρθηκαν.

Η Έκτη Σταυροφορία, γνωστή ως Σταυροφορία του Φρειδερίκου Β΄ (1228 ως 1229), ήταν μια στρατιωτική αποστολή για την ανακατάληψη της Ιερουσαλήμ. Ξεκίνησε επτά χρόνια μετά την αποτυχία της Πέμπτης Σταυροφορίας και περιλάμβανε πολύ λίγες πραγματικές μάχες. Ο διπλωματικός ελιγμός του Φρειδερίκου Β΄ με τον Σουλτάνο αλ-Καμίλ είχε ως αποτέλεσμα το Βασίλειο της Ιερουσαλήμ να ανακτήσει κάποιο έλεγχο στην Ιερουσαλήμ για μεγάλο μέρος των επόμενων δεκαπέντε ετών (μέχρι το 1244) όπως και σε άλλες περιοχές των Αγίων Τόπων.

Το 1244 η Ιερουσαλήμ πέρασε στον μουσουλμανικό έλεγχο, αλλά η πτώση της Ιερουσαλήμ δεν ήταν πλέον ένα κρίσιμο γεγονός για τους Ευρωπαίους Χριστιανούς, οι οποίοι είδαν την πόλη να περνά από τον χριστιανικό στον μουσουλμανικό έλεγχο πολλές φορές τους τελευταίους δύο αιώνες. Αυτή τη φορά, παρά τις εκκλήσεις του Πάπα, δεν υπήρχε λαϊκός ενθουσιασμός για μία νέα Σταυροφορία.

Υπήρχαν επίσης πολλές συγκρούσεις εντός της Ευρώπης, που εμπόδιζαν τους ηγέτες της να ξεκινήσουν τη Σταυροφορία. Αλλά μόνος του ο Λουδοβίκος Θ΄ της Γαλλίας προχώρησε στην Έβδομη Σταυροφορία από το 1248 έως το 1254. Τελικά ηττήθηκε, συνελήφθη και αφέθηκε ελεύθερος μετά από μεγάλα λύτρα που δόθηκαν για την επιστροφή του στη Γαλλία.

Αγνοώντας τους συμβούλους του, το 1270 ο Λουδοβίκος Θ΄ επιτέθηκε πάλι στους Άραβες στην Τύνιδα της Βόρειας Αφρικής. Επέλεξε τη θερμότερη εποχή του χρόνου για την Όγδοη Σταυροφορία και ο στρατός του εξολοθρεύτηκε από ασθένειες. Ο ίδιος ο βασιλιάς πέθανε τερματίζοντας την τελευταία σημαντική προσπάθεια κατάληψης των Αγίων Τόπων.

Έγιναν διάφορες σταυροφορίες τον 14ο και 15ο αιώνα για να εμποδίσουν την επέκταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι προσπάθειες των σταυροφόρων τερματίστηκαν με τη Μάχη της Βάρνας, στις 10 Νοεμβρίου 1444, που ήταν μια αποφασιστική νίκη των Οθωμανών, κάνοντας τους σταυροφόρους να αποχωρήσουν. Η αποχώρηση αυτή οδήγησε στην άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Μουσουλμάνους το 1453.

